Ráció és Spekuláció

2013 június 09. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

A devizakereskedési adatok szerint a közgazdaság 98%-ban a vallásról (hitr?l) szól, és csak 2%-ban a tényekr?l.

Ez azt jelenti, hogy a véleményvezéreknek (közgazdászoknak, médiának) nagyobb szerepe van a globális GDP alakulásában, mint a fundamentumoknak kikiáltott tényez?knek, amelyekre visszahatnak mindennapi

ügyködésükkel a kommunikációs térben.

Tankönyvi idézet:

„1998-ban a világkereskedelem (áruk és szolgáltatások exportja) 6500 milliárd, 2001-ben 7442 milliárd dollárt tett ki. Becslések szerint a devizaátváltási ügyletek mintegy 2%-a mögött áll tényleges reál tranzakció." (**Forrás:** BIS 2005,5. Vígvári András (2008): Pénzügy(rendszer)tan. 309-310. oldal Akadémia kiadó, Budapest, 2008.)

A számok relativitása:

A világkereskedelem 2001-es évi 7442 milliárd dolláros volumene önmagában nagy szám, de mihez képest? Nem a pénzpiaci forgalomhoz képest! A devizapiaci forgalmat egy olyan játék generálja, amiben a spekulánsok különféle államadósság adat, foglakoztatási adat, külkereskedelmi egyenleg adat, stb. hatására megpróbálják kitalálni, hogy er?ödik vagy gyengül-e egy deviza vásárlóereje és kereslete egy másikhoz képest a következ? pillanatban, ezzel meghatározva az árfolyamokat. A devizákkal keresked?k kb. 5 nap alatt összefilozofálnak és spekulálnak annyit, ami kiteszi a Földön egy teljes év alatt lezajló tényleges áru és szolgáltatás forgalom összegét. A napi átlagos devizaváltási tranzakciók volumene 1380 milliárd dollár volt 2001-ben (7442/1380 = 5,4 nap).

A tudat határozza meg a létet?

A várakozások (a többség által osztott hiedelmek) visszahatnak a devizaárfolyamokra, ezen keresztül a tényleges nemzetközi kereskedelmi lehet?ségekre. A várakozások és a fundamentumok oda-vissza hatnak egymásra. Ez Soros György, hírhedt spekuláns reflexivitás elméletének és kognitív man?verezéseinek lényege. Soros, aki saját

értelmezése szerint néha Istenként tekinthetett magára. 1992-ben támadást indított az angol font ellen. Sikerült a spekulánsok többségével elhitetnie, hogy az angol font túlértékelt. A Bank Of England (BoE) meghátrált, mert a spekulánsok tömegével vívott harchoz szükséges devizamennyiséghez nem tudott idejében hozzájutni, ezért hagyták leértékel?dni a fontot és kiléptek az európai árfolyamrendszerb?l. Az ok-okozati sorrend bizonyíthatatlan. A lényeg, hogy Soros eladott egy storyt, amire a többség vev? volt. Ha a Bundesbank és a FED kooperált volna a BoE-vel, a pesszimista shortolók buktak volna, de az a neoliberális közgazdaság filozófiai gondolat, ami az EU-s társulási szerz?dés „no bail out clause" rendelkezésében öltött testet, eltiltja az államokat egymás kisegítését?l (ez a „ki nem segítési klauzula"). Az intelligens tervez?t, avagy a kormányzati beavatkozásokat elutasító neoliberális pénzügyi kultúra arra a hitre épül, hogy Keynes (1883-1946) igazsága nem m?ködik, az általa javasolt diszkrecionális kormányzati stimulációknak nincs helye, a piacnak mindig igaza van, és ehhez az igazsághoz kell alkalmazkodnia a gazdálkodóknak és a lakosságnak még akkor is, ha a független szemlél? a piaci pánik vagy az ?rült piaci optimizmus jegyeit véli felfedezni az események mögött.

Kiknek a tudata határozza meg a létet?

Noha 98%-ban a spekulációs fejlemények árazzák be a nem spekuláló termel?k, gazdálkodók, és a lakosság pénzben kifejezhet? vagyonát, így vagyontudatát is, azonban a napi pénzpiaci aktivitást feltételez? spekulációt csak a világ népességének töredéke, talán 0,1%-a végezheti.

A spekulánsoknak sem feltétlen irigylésre méltó a helyzete. A naponta végzett spekulációs tevékenység az egyik legnagyobb játékfügg?ségi veszély, még sincs senkinek betegségtudata.

A kereskedési játék addiktív erejét mutatja egy érdekes kísérlet. A svájci Sankt Gallen-i Egyetem kutatói 28 bróker pszichológiai profilját vizsgálták meg egy döntési játék keretében, összehasonlítva ?ket egy ápolás alatt álló 24 pszichopatából és egy átlagos emberekb?l álló kontrollcsoporttal. A vizsgálat eredménye azt mutatta, hogy a brókerek annyira egocentrikussá váltak, hogy alapvet?en nem is a nyerség megszerzéséhez szükséges stratégiai gondolkodás, hanem az ellenfeleknek tekintett konkurenseik legy?zése uralkodott el rajtuk, és ebben az értelemben veszélyesebben viselkedtek, mint a pszichopaták. Az elszenvedett veszteség visszaszerzési vágya és a bosszú miatt a brókerek csoportjának összevont profitja végül a legalacsonyabb lett a három verseng? csoport közül.

Az emberek úgy viselkednek, mint az id?járás?

A betegség vád ellenérve az lenne, ha a pénzpiacok mozgása a fundamentumokat követné, tehát a spekulációhoz nem szerencse, hanem észhasználat kellene, azaz a *„fundamentálisnak" kikiáltott adatok* higgadt elemzése.

Azonban az árak és *a „fundamentumoknak" kikiáltott adatok* közötti kapcsolat egy interaktív, és nem kiszámítható rezgés, amely leginkább az olyan nagyszámú elemb?l álló, nyílt rendszerek hatványfüggvényeire jellemz?, mint amilyen nyílt fizikai rendszer például a Föld atmoszférája, tehát az id?járás.

Józan eszünk azt súgja, az emberek nem olyanok, mint az anyag elektromos töltéssel rendelkez? részecskéi. Józan eszünk sugallata ellenére a pénzpiaci és árut?zsdei jelenségek arra utalnak, hogy nagyszámú ember viselkedése valójában nem sokban különbözik az elektronokétól. A fizikusok már rájöttek, hogy a látszólag egymástól teljesen eltér?, de sok elem egymásra hatásából álló rendszerek állapotváltozásaiban egyetemleges vonások ismerhet?k fel, és ezek alapján a vonások alapján új típusú „univerzalitási osztályokat" lehet felállítani. Az univerzalitási osztályokat az határozza meg, hogy a rendszert alkotó komponensek között miképpen és milyen gyorsan terjed a releváns információ, és ebben a méret és az anyag geometriai szerkezete számít a leginkább. Ezzel foglalkozik a **„nem egyensúlyi" rendszerek fizikája.**

A nem egyensúlyi rendszerekben el?álló kritikus állapotoknak jellegzetes matematikai mintázatok felelnek meg, amelyeket össze lehet hasonlítani azzal a töménytelen adatmennyiséggel, amelyek a piaci ármozgásokkal kapcsolatban rendelkezésre állnak.

Az összevetések alapján arra következtethetünk, hogy a „fundamentumokról" érkez? hírekre racionálisan válaszoló döntéshozókra épített piac képe nem igazán helytálló, hanem inkább csak egyfajta eufemisztikus megközelítése a jelenségnek.

Lux-Marchesi modell

Thomas Lux közgazdász és **Michele Marchesi** mérnök 1999-ben a t?zsdéket úgy modellezte egy számítógépes szimulációval, hogy abban három típusú üzletel?, a **fundamentális** , az **optimista** és a **pesszimista** vettek részt, miközben a fundamentumok lassú változásáról szóló híreket adagoltak ebbe a virtuális t?zsdébe. A csoport tagjai átvándorolhattak egymás csoportjaiba és vissza, tehát egyre nagyobb szerepe lett a hangulat konfigurációk alakulásának is az árakra. A szimulációkból az t?nt ki, hogy a t?zsdéket valószín?leg ennek a három, egymásba is átalakuló üzletel? típusnak az irracionális kölcsönhatásai mozgatják. A modell statisztikai ingadozásainak tanulmányozása alapján a következ?kre jutottak:

azok szinte tökéletesen megegyeztek a valóságos piaci ármozgásokkal, azok minden id?léptékben hasonlítottak önmagukhoz és az árak eloszlására ráillett egy olyan hatványtörvényen alapuló szabályszer?ség, amit 1963-ban a matematikus **Benoit Mandelbrot** (1924-2010) a chicagói árut?zsdén figyelt meg el?ször a gyapotárak ingadozása kapcsán, de kés?bb felfedezte ugyanezt az arany, a gabona, a részvények és a kötvények piacán is. Mandelbrot megfigyeléséb?l fejl?dött ki a **fraktálok elmélete**.

Lux és Marchesi számítógépes modelljét tekinthetjük Soros reflexivitási elméletének egyfajta laboratóriumi igazolásának is. Ennek az ad különös jelent?séget, hogy a közgazdasági elméletek „laboratóriumi tesztelhet?sége” - pontosan a konspiratív emberi természet miatt-többnyire kizárt. A spekuláns automatikusan elkezd kalkulálni az adott szabályozási környezettel, és ez visszahat a tényleges gazdasági folyamatokra. Ez a kísérlet azonban eleve az emberek egymást manipuláló tulajdonságát, mint bemen? paramétereket kezelte, és ered?jüket vizsgálta az árak alakulására, miközben a gazdasági „fundamentumok” változását direkt lassúra állították be a kutatók. (Forrás: Mark Buchanan (2000): Itt és mindenütt, 183.oldal, Akkord Kiadó, 2004.)

A modell kísérlet tanulsága az, hogy az áringadozásokat leíró hatványtörvény szerint a piaci termék árváltozásának sem az irányát, sem a nagyságrendjét nem lehet el?re megjósolni csupán a „fundamentumok” alapján, így pl. egy 20 %-os esésnek vagy emelkedésnek még békeid?ben sem kell különösebb kiváltó ok, egyszer?en megtörténhet az egymásra állandóan befolyással bíró spekulánsok jelenléte miatt, szinte teljesen függetlenül a fundamentumok alakulásától.

Tanulság: igenis oda kell figyelni a piaci pletykákra! S?t, a legjobb, ha magunk agyaljuk ki és terjesztjük a piaci híreket vagy álhíreket, ha emelni akarjuk a nyerési esélyeinket a t?zsdén!

A 2008-as pénzpiaci pánikot az a hír váltotta ki, hogy az amerikai kormányzat nem segítette ki a Lehman Brothers Bankot, hanem a moral hazard-ra (erkölcsi kockázatra) hivatkozva hagyták cs?dbe menni. Nehezítette a pánik kezelését, hogy a Lehman Brothersr?l az a hír terjedt szét a piacon, hogy hatalmas kezes. Azt hitték róla, közel 400 milliárdos mértékben vállalt garanciát arra, hogy kiváltja a hitelez?k bennragadt pénzét a különféle jelzálog és egyéb fajta adósságok mögött. Valójában a Lehman un. CDS-kötelezettségei nem érték el a 6 milliárd dollárt…(**Forrás:** Suta Gábor: Szabályozási törekvések a CDS-piacon; Hitelintézeti szemle 2009/6 483.o.)

A piacnak ezt a fajta irracionalitását átlátva sokan valójában volatilitás kereskedést folytatnak, mert ehhez jól fejleszthet? informatikát és matematikát lehet rendelni (ezeket a kereskedési stratégiákat végrehajtó szoftvereket nevezik ”kereskedési robotoknak”).

A Nobel díjas megközelítés:

A volatilitás kihasználását bemutató képletet Nobel díjjal jutalmazták 1997-ben, majd a történelem fintoraként a Nobel díjasok cége, az LTCMegy évre rá majdnem romba döntötte az egész világot, miután Soros György ázsiai árfolyam spekulációinak pesszimista hullámai átterjedtek Oroszországon keresztül az Észak Atlanti térségbe is. (Az LTCM -t?l a világot a FED mentette meg.) A keresked?házak egyre nagyobb számban alkalmaznak fizikusokat és matematikusokat a volatilitás kihasználására. (Forrás: Medvegyev Péter-Száz János (2005): Közgazdasági Nobel-díjasok 1969-2004; 679-703. oldalak; KJK-Kerszöv Kiadó; 2005, Budapest) Ezt azonban már nem igazán lehet közgazdaságtani logikának nevezni, ez a valószín?ség számító játékosok és a szoftverek által kialakított játéktér logikája, ahol a játékosok stratégiája és a szoftverek folyamatosan fejleszthet?k az aktuális szokásokhoz, divatos menekülési útvonalakhoz igazodva.

Lux és Marchesi modell és a „piacnak mindig igaza van” világkép

A piaci értékítélethez mindig alkalmazkodó neoliberális gazdaságpolitika racionalitása enyhén szólva is megkérd?jelezhet?:

a piaci szerepl?k „racionális várakozásai”, mint konspirációs jelenség, önmagában is devizagyengüléshez és inflációhoz vezethet,

- anélkül, hogy ezt tényleg a puha költségvetés által beindult bér -ár spirál idézte volna el?.
- Ugyanakkor az államcs?d-rém miatt az állampapíroktól a nyersanyagokba menekül? t?ke költség-vezérelt inflációt okozhat szigorú monetáris és fiskális politika követése esetén is.

Úgy t?nik, hogy mind a hatékony piacok elmélete (a „piacnak mindig igaza van”), mind a jegybankárok friedmani jelmondata, miszerint

„az infláció mindig és mindenütt monetáris jelenség”,

üres frázisok csupán, amelyek semmilyen érdemi érvet nem képviselnek a mindent a pénzpiacokra bízó, és a kormányzati stimulációkban ellenséget látó neoklasszikus (neoliberális) közgazdászok álláspontja mellett.

Inkább azt lehet mondani, hogy a tudat, a hiedelmek hatnak a fundamentumok alakulására, tehát a tudat határozza meg a létet.

Uralkodó asszociációk az inflációs félelemvallás **jegyében:**

Fontos tényez?, hogy mir?l mire asszociálunk, hogyan reagálunk egy információra. Eredetileg növekv? államadósság/GDP adatról szükségszer?en az elszabaduló inflációra kellett gondolnunk a neoliberális felekezet által az 1980-as évek végére többségi konszenzussá dagasztott nézet szerint. Megalkották az *inflációs rémet.* Az inflációs rém kezelése céljából adósságplafon törvényeket hoztak, és a jegybankokat eltiltották a kormányzat finanszírozásától. Ezzel viszont megalkották az *államcs?d rémet.* Most a növekv? államadósság adatról a többség az államcs?d rémére asszociál, hiszen a neoliberális hitfelekezet által alkotott jogszabályok alapján a kormányzat nem költekezhet többet annál, mint amit adók formájában be tud hajtani a lakosságtól és a cégekt?l.

Kérdések az uralkodó asszociációk értelmér?l

Az már keveseket érdekel, hogy a növekv? államadósság/GDP arányszám tényleg inflációt okoz-e, ha az exportálók elfogadják az importálók pénzét, és az olcsó, pl. kínai áru, kiszorítja a piacról a hazai drágát, és azzal, hogy egyáltalán: miért baj az infláció, ha a bérek is növekednek?

Miért számít az államadósság/GDP mutató, ha akad elég befektet?, aki lejegyezi az adott kibocsájtandó állam adósságpapírjait akkor is, ha túllépte a törvényi limitet? Hiszen a lejáró állampapírok az id?k végezetéig finanszírozhatók lennének a piacról az új állampapír vásárlók által, vagy nem a piacról a nem „független jegybankok” által, ha nem riasztanák el a befektet?ket az *államcs?d rémmel* a neoliberális jogalkotók. Miért jobb, ha az amúgy békésen állampapírban fekv? t?ke egyre nagyobb spekulációs bizonytalansággal keresi a helyét az árut?zsdei termékekben való megtakarítási formákban?

A pénzpiacoknak ez a *Lux és Marchesi-féle* szimulációja által bármikor megismételhet?en kimutatható tulajdonsága megcáfolja a „ hatékony piacokról" szóló, és jelenleg uralkodó hipotézist, amely az árak alakulását

- a piacra érkez? fundamentális fejleményekr?l szóló hírekre
- a racionális döntéshozók által adott azonnali és elfogulatlan reakciók alapján próbálja megmagyarázni.

*„A hatékony piacok elméletének megfogalmazása **Eugene Fama** nevéhez köthet?. Fama (1970) foglalta az addig igen különböz?, bolyongást vizsgáló fejtegetéseket egységes, zárt elméletbe, definiálta a feltételrendszert és a hatékonyság formáit."*

*„Fama cikkében a piaci hatékonyság feltételeként az alábbiakat kötötte ki. Egy ilyen piacon az eszköz jelenlegi ára tükröz minden elérhet? információt: • az értékpapír-kereskedelemnek nincsenek tranzakciós költségei, • minden információ ingyenesen elérhet? minden piaci szerepl? számára, • az információkat és annak hatását a jöv?beni árfolyamokra minden piaci szerepl? azonosan ítéli meg. **A harmadik feltétel szerint a piaci szerepl?k racionális döntések alapján kereskednek a piacon.**" (* Forrás: Molnár Márk András: A hatékony piacok elméletének el?zményei; Hitelintézeti szemle; 2005/4. szám)

Lux és Marchesi számítógépes szimulációja romba döntötte Fama elméletének legfontosabb feltételét: a fundamentumokra racionálisan reagáló döntéshozók feltételezését.

Kérdés: Lux és Marchesi féle modell bebizonyította, hogy a pesszimista –optimista – fundamentális konfiguráció alakulása univerzálisabb erej? magyarázat a piaci árfolyammozgásokra, mint a „fundamentálisnak" kikiáltott adatokra racionálisan reagáló szerepl?k feltételezése (a hatékony piacok elmélete). Ezt tudva érdemes-e pesszimista keretben értelmezni azt, ha 1-2 százalékkal eltér az államháztartási deficit/GDP mutató a tervezett?l- miközben egy ország valutájának árfolyama minden különösebb indok nélkül is mozoghat 15-20%-ot?

Válasz: Náray László, a PSZÁF korábbi alelnöke kimutatta, hogy 2-4%-os becslési hibák teljesen általánosak a brüsszeli bürokraták részér?l. Ehhez képest mi, magyarok, azért kell, hogy a kormányzat pénzbehajtási rémötleteit elszenvedjük, mert Brüsszel szerint túl fogjuk lépni a 3%-os áht/GDP-t. Pár mondat a cikkb?l:

„Így tehát az EU becslései jelenleg - a becslési hiba mértéke miatt - alkalmatlanok arra, hogy biztosítsák a f? célt, hogy az uniós egyesített államháztartási pályája összhangban legyen a növekedési képességével, és ennek érdekében akkor lépjenek közbe, amikor ez még hatékonyan megtehet?. Bármilyen logikus és érthet?, hogy az EU szabályozás el?retekint? és megel?z? kíván lenni, nem tanácsos ezt tennie. ***Ha az EU nem akar megalapozatlanul súlyos károkat okozni az el?zetes szankcionálással, mindaddig célszer?bb az események után kullognia, amíg az el?rejelz? képességében nem következik be érdemi javulás.”***

Talán a piaci szerepl?k többsége is jobban örülne, ha a tagállamok fel tudnának mutatni egy gazdasági víziót, tehát ahelyett, hogy saját cs?djükkel rémisztgetnék a megtakarítási formákat keres?ket, inkább

- a saját fizet?képességüknek,
- kooperáción alapuló árfolyam karbantartó erejüknek,
- vagyoneszköz felhalmozási képességük

fel-fel villantásával kéne terjeszteniük a nyugalmat és der?t. F?leg, amikor a piaci szerepl?kön is 5. éve uralkodik a pesszimizmus a Nagy Fogyasztó szerepl?k fizet?képessége és gazdasági jöv?jét illet?en, ezért az egész világgazdaság átlagos növekedése visszaesett.

http://penztaoizmus.postr.hu

Ajánló